

ELEKTROTECHNICKÉ MATERIÁLY

1) Uveďte charakteristické parametry magnetických látek

Existence magnetického momentu:

- základním předpoklad, aby látky měly magnetické vlastnosti
- tvořen součtem orbitálního (*okolního*) a spinového (*otáčející se kolem své osy*) mag. momentu elektronu

Jsou charakterizovány:

Poměrná permeability μ_r

- podíl permeability daného materiálu a permeability vakua ($4\pi 10^{-7}$)

Permeabilita

- fyzikální veličina, udávající míru magnetizace v důsledku působícího magnetického pole

$$\mu = \frac{B}{H}$$

Magnetická susceptibilita κ_m

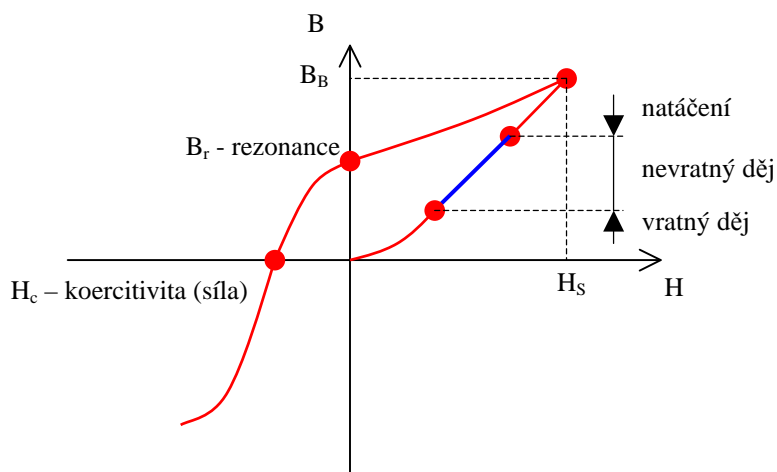
- bezrozměrná
- popisuje chování materiálu ve vnějším mag. poli

$$\kappa_m = \mu_r - 1$$

- podle hodnoty mag. susceptibilita lze rozdělit materiály na:

- diamagnetické $-1 < \kappa_m < 0$
- paramagnetické $0 < \kappa_m \ll 1$
- feromagnetické $\kappa_m \gg 1$

Hysterezní smyčka

- Blochovy stěny se v této části natáčí – zvyšují intenzitu => roste indukce v materiálu

- velká plocha hysterezní smyčky = mag. tvrdý materiál
- malá plocha hysterezní smyčky = mag. měkký materiál
- plocha hysterezní smyčky odpovídá ztrátám hysterezním

Remanentní indukce B_r [T]

- vyjadřuje indukci, kterou si mag. materiál podrží, zmenší-li se při jeho magnetování intenzita H na 0

Koercitivní intenzita H_c [$A \cdot m^{-1}$]

- vyjadřuje intenzitu mag. pole H , potřebnou k odstranění remanentní indukce B_r

Ztráty vířivými proudy P_v

- vznikají v důsledku el. vodivosti feromagnetického materiálu
- zmenšení těchto ztrát lze docílit použitím materiálu se zvýšenou rezistivitou (např. křemík, ocel) a skladováním mag. plechů vzájemně izolovaných (tenké plechy)

Hysterezní ztráty P_h

- vznikají jako důsledek magnetické hystereze při cyklickém magnetování feromagnetika

Celkové ztráty P_{Fe}

$$P_{Fe} = P_v + P_h + P_p$$

Přídavné ztráty P_p

- nečistoty v materiálech, atd...

Měrné ztráty

- hodnotíme jimi velikost ztrát ve feromagnetiku
- $p / W \cdot kg^{-1}$
- doplňují se údajem o frekvenci a pracovní indukci, při které byly měřeny

2) Charakterizuje supravodivost a uveďte podmínky vzniku

Supravodivost

- nemá žádný odpor (skoková změna)

Hypervodivost

- má snížený el. odpor o několik řádů
- u velmi čistých kovů

Cooperův jev

- elektron při svém pohybu krystalovou mřížkou vyvolává zhuštění +iontů kolem své trajektorie => ionty se do svých původních poloh vrací relativně pomalu => do tohoto místa je přitahován druhý elektron => výsledkem je nepřímé přitahování jednoho elektronu druhým => kotělovaná dvojice elektronů
- tento stav vylučuje několik jevů (srážky elektronů s ionty krystal. mřížky => el. odpor)
- korelované dvojice existují pouze v supravodivé fázi

Podmínky vzniku supravodivosti:

- teplota supravodiče je nižší než kritická teplota T_K
- indukce mag. pole je nižší než kritická indukce B_K
- hustota proudu je nižší než kritická hustota j_K

Tabulka kritických hodnot pro olovo:

veličina	T_K	B_K	j_K
hodnota	7,2 [K]	0,08 [T]	10 – 40 [kA/cm ²]

Materiály pro supravodivost

- tavné
- pevné

Čisté kovy

- Pb, Nb

Slitiny

- Nb-Ti, Nb-Ti-Zr

Intermetalické sloučeniny

- Nb₃Sn, V₃Ga
- jsou křehké proto se nanášejí na tuhé podložky jako tenké vrstvy

Rozdělení supravodivých materiálů

- nízkoteplotní
- vysokoteplotní
- supravodivé organické sloučeniny a supravodivý uhlík

Hypervodiče

- v oblasti kryogenních teplot (pod 100K), vyšší teploty než u supravodičů
- čistota 99,995%
- chlazení kapalným H₂, N₂
- čistý Al + kapalný H₂
- velmi čisté Be + kapalný N₂

3) Proč se v elektrotechnice používá pro přenos proudu mezi stojící a rotující částí uhlík, jaké jsou jeho vlastnosti?

- diamant (krystalová mřížka)
- grafit (šesterečná mřížka – 3 valenční elektrony tvoří pevnou vazbu, jeden je pohyblivý)
- beztvary uhlík (saze)

Vlastnosti uhlíku:

- vodivý
- na rozdíl od kovových materiálů mají uhlíkové materiály schopnost vytvářet plynný oxid => kontakty neoxidují
- vysoký bod tavení
- chemicky stálý
- dobrá elektrická vodivost a tepelná vodivost (přidáním stříbra)
- dobrá pružnost
- tepelná stálost

Použití uhlíku:

- přenos proudu mezi pevnou a pohyblivou částí
- speciální kontakty (spínací a opalovací kontakty)
- odporový materiál (lze u něj dosáhnout vyšší odpor než u odporových slitin)

4) Uveďte charakteristické vlastnosti materiálů používaných na kontakty.

Kontakt

- dva vodiče el. proudu, které se dotýkají a el. proud jimi prochází v místě jejich dotyku
- kontakt patří mezi místa silně mechanicky, chemicky namáhané (v silnoproudých i slaboproudých spínacích zařízeních)

Charakteristické vlastnosti:

Malý a stálý přechodový odpor

- závisí na tvrdosti, pružnosti a plastičnosti použitých materiálů
- také na přítlačné síle a na zúžení průřezu materiálu v elementárních výstupcích (*úžinový odpor*)
- jeho vlastnosti by se neměly v průběhu života příliš měnit

Co nejmenší emigrace kovů

Odolnost proti chemické korozi

- vznik oxidických, sulfidických, a jiných vrstev ovlivňujících funkci kontaktu

Odolnost proti mechanickému opotřebení

- podle četnosti spínání kontaktu

Odolnost proti lepení, svařování kontaktu

Odolnost proti elektrickému oblouku

- při rozpínání v silnoproudých obvodech
- zhášení komory, zhášení v oblouku, roztahování oblouku

5) Jaké elektrické vlastnosti musí vykazovat dobrý elektroizolační materiál?

Izolanty

- určeny k vzájemnému odizolování míst s různým potenciálem => neprotéká proud

Dielektrikum

- látka, která je schopna sama si vytvořit vlastní magnetické pole
- každé dielektrikum není izolant

Rozhodující vlastnosti izolačního materiálu:

Minimální vodivost

- konduktivita $\gamma < 10^{-12}$ S/m

Relativní permitivita

- $\epsilon_r =$ řádově jednotky
- větší $\epsilon \Rightarrow$ více polární $\Rightarrow$ více dipólů $\Rightarrow$ větší schopnost vodit)

Minimální dielektrické ztráty

- $\text{tg } \delta \leq 10^{-2}$

Maximální elektrická pružnost

- $\text{V}\cdot\text{m}^{-1}$; $\text{kV}\cdot\text{mm}^{-1}$

Odpovídající mechanická pevnost a teplotní odolnost